

Problémy školství jsou mnohem širší, řekl ředitel SGO Slouka

Autor: Petr Pelíšek

12-15 minut

Ředitel olomouckého Slovanského gymnázia RNDr. Radim Slouka

foto: Petr Pelíšek

07. 11. 2019 - 06:00

První listopadová středa byla ve znamení stávky učitelů. Nejen o tom si Hanácký Večerník povídal s ředitelem Slovanského gymnázia Olomouc Radimem Sloukou. Protože dvě procenta platu, o které se nyní pedagogové přou, nejsou jediným problémem českého školství, který je třeba co nejdříve řešit.

„Pokud se v současné době vláda snaží mírně upravovat pracovní podmínky a platy pedagogů, tak to není dáno její lidumilností, ale je to dáno tím, že na rozdíl od veřejnosti má vláda tvrdá čísla. A ví, kolik učitelů skončí za dva roky, za pět, za deset let. A ví, že pokud se něco zásadního nezmění, tak se celé školství zhroutí,“ řekl Slouka.

Zapojilo se Slovanské gymnázium do stávky učitelů?

Velká část kolegů se rozhodla stávku podpořit. Ale v zásadě, pokud jsem to dobře pochopil, tak nejen u nás ve škole, ale prakticky v celé republice, i když je to interpretováno, že to byla

stávka za sporná dvě procenta platu, tak ty příčiny jsou nesrovnatelně hlubší. A trochu nespravedlivě tu stávku sklidila zrovna současná vláda, která alespoň trošičku začala něco s těmi poměry ve školství dělat. Příčiny nespokojenosti učitelů jsou však někde mnohem hluběji, než pouze v rovině platové.

Tedy myslíte, že pan ministr se v televizním vysílání rozhořčil oprávněně, když uvedl, že důvody pro stávku moc nechápe, když současná vláda se snaží učitelům přidávat?

Z mého pohledu má do určité míry pravdu. Ale je třeba se na to povídat trošku ve větší šíři. Kantoři jsou frustrovaní už dlouhodobě. A naprosto oprávněně. Bohužel vládě se podařilo letos velmi špatně vydiskutovat změny v tarifních platech. Nejprve slíbili učitelům 15 procent a deset procent správním zaměstnancům. Toto zvýšení bylo podepřeno i usnesením sněmovny. Takže kantoři byli navnaděni na patnáctiprocentní růst. A pak z ničeho nic se někdy v průběhu jara navýšení snížilo na deset procent pro učitele a sedm procent pro nepedagogy. Myslím si, že v tom okamžiku měly do hry vstoupit odbory, ne až teď. Měly to řešit tehdy a volat po stávce. Nyní si myslím, že už konají pozdě. Navíc mně na celé situaci kolem současné stávky poněkud štve jedna věc.

Víte, odbory se jmenují Odborová organizace pracovníků ve školství. A mluví se jen o platech pedagogů. Úplně se zapomíná na nepedagogy. To je veliký problém současného školství. Zeptejte se kteréhokoliv ředitele, všichni vám řeknou, že sehnat školníka, uklízečku nebo kuchařku je nadlidský úkol. Protože platy, za které pracují, jsou opravdu urážlivé, jsou mnohdy na hranici minimální mzdy. A sehnat zaměstnance do školství za tyto peníze je prakticky nemožné. Osobně si myslím, že stejně jako rostou platy pedagogů, by měly ještě výrazněji růst platy nepedagogů. Tato část pracovníků ve školství je na tom dlouhodobě špatně a bohužel odbory se na ně opět vykašlaly. Dokonce i současná stávka mluví jen o učitelích. Jako by to byli zaměstnanci druhé kategorie. Dovedete si bez nich představit školu? Já ne! To je jedna věc.

Proč si myslíte, že kantoři tak mohutně podpořili stávku?

Museli bychom se podívat trošku do historie. Nastupoval jsem do školy v roce 1987, a protože je můj táta taky učitel, sahá má paměť daleko před Listopad. Takže jsem zažil i to, řekněme jistou mírou eufemismu, ideologicky podbarvené školství, které nás nutilo účastnit se různých schůzí, stranicky zaměřených, byť většina z nás, včetně mne, ve straně nebyla. Ale školství mělo vynikající kvalitu v celosvětovém měřítku. A co bylo příčinou takové kvality? Za prvé vysoce erudovaní učitelé, za druhé rozumná síť škol, které vytvářela konkurenční prostředí. Žáci základních škol se museli hodně připravovat, aby se dostali na kvalitní střední školu, žáci středních škol museli bojovat o své pozice na vysokých školách. Po roce 89, když ten ideologický balast zmizel, kdy už se nikdo nemusel bát, že mu špatný kádrový posudek zmaří naděje na další studia, se školství ještě několik let poměrně dařilo. Všichni jsme doufali, že když ten ideologický balast zmizel, učitelé si mohli říkat, co chtějí, žáci mohli volně diskutovat, že školství půjde dramaticky dopředu.

A šlo tedy dramaticky dopředu?

Opak se stal pravdou. Školství začalo stagnovat, začalo se propadat a výsledky, které máme v současné době, jsou naprosto tragické. Ještě krátce po 89 to vypadalo tak, že se sociální postavení učitelů bude zlepšovat. Zpočátku platy rostly celkem dramaticky. Pamatuju si, že když jsem v roce dvaadevadesát nastupoval na gymnázium, tak moje osobní ohodnocení

tvořilo skoro třetinu mé celkové hrubé mzdy. Takže motivační složky tam byly poměrně veliké. Bohužel, po roce 89 se s návalem demokracie do školství nalila spíše anarchie. Obrovsky nabobtnala síť škol, takže se vzdělávací nabídka dostala vysoko před poptávku. Žáci už tedy nemuseli tolik usilovat o to, aby se dostali na kvalitní školy, ani střední, ani vysoké. Když se podíváme na nabídku vysokých škol v současné době, tak vysoko přesahuje poptávku středoškolských studentů. Naprosto neodráží demografický vývoj společnosti. Takže studenti ztratili motivaci. Mezitím se začali kantoři, zvláště po letech 96, 97, s nástupem různých úsporných balíčků, ve svém finančním ohodnocení propadat mezi vysokoškoláky až na současné dno. Například v Lotyšsku je učitel placen 140 procenty průměrného platu vysokoškoláka. U nás je to 64 procent. Je tedy jasné, že něco v pořádku není.

Ovšem příčinou současného stavu není jenom výše platů.

Naše školství se už třicet let nachází ve stavu permanentní reformy. Tím, jak se ministři mění, a školství má snad nejčastěji měněné ministry vůbec, tak s každým novým přicházejí nové, neotřelé, geniální myšlenky, jedna lepší, než druhá. Žádná z nich však nestihne zakořenit, neboť přichází další ministr. Takže přišlo období takzvané Bílé knihy, po kterém standardizované osnovy nahradily Rámcové vzdělávací programy a Školní vzdělávací programy. No a do školství se vnesl další prvek chaosu. V zásadě v současné době základní školy učí s velkými rozdíly. A to nejen v celkové náplni, ale také v časovém rozložení učiva. Totéž se týká středních škol. Takže z hlediska mobility rodičů a mobility dětí dochází k velkým problémům. Při přestupu dítěte z jedné školy na druhou se dostáváte do úplně jiného vzdělávacího prostředí. To je jedna věc, které se velmi zkomplikovala.

Za těch třicet let se byrokratická zátěž mnohonásobně zvýšila. Takže vedoucí pracovníci škol, kteří dříve měli čas se věnovat kantorům, se věnují úřadu a nevěnují se kvalitě výuky. Nemají na to čas. Stejně závažnými změnami prošla i Česká školní inspekce. Ta dříve chodila do vyučovacích hodin, které končila pohovorem s učitelem, ve kterém se řešilo, proč učil to, co učil, proč zvolil metodu, kterou zvolil a zdali by to nešlo dělat jinak. To bylo to zásadní.

V průběhu let a všech těch reforem, které jste zmínil, se také docela zkomplikovala administrativa, které se musí školy věnovat.

V roce 90 se mluvilo o tom, že školství je hodně byrokratické a že je potřeba ho odbyrokratizovat. Za těch třicet let se byrokratická zátěž mnohonásobně zvýšila. Takže vedoucí pracovníci škol, kteří dříve měli čas se věnovat kantorům, se věnují úřadu a nevěnují se kvalitě výuky. Nemají na to čas. Stejně závažnými změnami prošla i Česká školní inspekce. Ta dříve chodila do vyučovacích hodin, které končila pohovorem s učitelem, ve kterém se řešilo, proč učil to, co učil, proč zvolil metodu, kterou zvolil a zdali by to nešlo dělat jinak. To bylo to zásadní. Kvalita výuky. Česká školní inspekce je v současné době kontrolním orgánem, který jde hlavně po dokumentaci škol. Po tom, jestli škola vede tu správnou evidenci, tak jak si to někdo představuje, má ty správné směrnice a řády, řeší vhodně a důsledně inkluzi. Role České školní inspekce jako nesmírně důležitého poradního a kontrolního orgánu bohužel zmizela. Další příčinou je sporné právní postavení učitelů. Když se podíváte na jednotlivé školy a jednotlivé případy, které už se objevily v médiích, tak z učitelů se stávají otloukánci. Stát dodnes nebyl schopen dát učitelům statut státního zaměstnance tak, jak to mají například úředníci. A tím také patřičnou právní ochranu. Úplně stejně na tom jsou pochopitelně také ředitelé škol. Problémy školství jsou tedy mnohem, mnohem širší, než se na první pohled zdá.

A všechny problémy v součtu jsou příčinou toho, že učitelů postupně ubývá.

Skoro vůbec se nemluví o tom, že se do deseti let de facto naprosto zhroutí odborná struktura zejména regionálního školství, tedy základních a středních škol. Když se podíváte na to, kolik končí pedagogů některé učitelské obory, jako matematika, fyzika, chemie, zjistíte, že s odchodem silné generace kantorů, kteří končili někdy začátkem devadesátých let, je nebude mít kdo nahradit. Takže pokud se v současné době vláda snaží mírně upravovat pracovní podmínky a platy pedagogů, tak to není dáno její lidumilností, ale je to dáno tím, že na rozdíl od veřejnosti má vláda tvrdá čísla. A ví, kolik učitelů skončí za dva roky, za pět, za deset let. A ví, že pokud se něco zásadního nezmění, tak se celé školství zhroutí. Nebude mít kdo učit. Bohužel učitelem nemůže být kdokoliv. Jakákoliv substituce zahraničními učiteli nepřipadá v úvahu. Ve zdravotnictví si třeba pracovníky z jiných zemí pomáháme, ale ve školství to prostě nepůjde.

Víte, většina společností končí nějakou revolucí právě proto, že mají lidé pocit, že už to dál nejde. A mám takovou obavu, že už je naše školství na takovou malou revoluci více než zralé!

A myslíte, že stav pomůže zlepšit to, že učitelé budou mít vyšší platy? Nebo je nutná i nějaká změna systému, protože spousta administrativy a byrokracie dnes musí řešit i kantoři.

Víte, chceme-li se hnout z místa, je nejvyšší čas udělat několik systémových kroků. Jinak zřejmě současný propad českého školství nezvrátíme. Řekl bych, že je nejvyšší čas povolát do čela resortu nějakého krizového manažera, který bude mít odvalu a sílu tyto kroky učinit. Co si tedy myslím, že je třeba udělat? Prvním krokem je redukce sítě škol do takové míry, abychom měli právě tolik škol, kolik opravdu potřebujeme. A kolik si můžeme dovolit zaplatit. Pokud se k tomuto kroku odhodláme, tak budeme mít i dobře zaplacené učitele a jeden problém bude vyřešen. Stejně tak to chce dodat znovu nové motivační podněty žákům. Napadá mě například zavedení závěrečných zkoušek na základních školách. Ty by teoreticky mohly nahradit přijímačky na střední školy. Zároveň by ukázaly, jak je která základní škola kvalitní, jak děti připraví. Stejně tak si myslím, že by se měla zásadně zredukovat otevíraná místa na vysokých školách tak, aby se středoškoláci museli snažit, aby o místo na vysoké škole museli bojovat. Těmito kroky bychom nejvíce pomohli i těm oborům, které nyní nejvíce strádají a které velmi potřebujeme. To jsou obory středních odborných škol. Potřebujeme přece šikovné řemeslníky a techniky. A ty bohužel nemáme. Je to dáno právě tím, že je síť škol přebujelá. A taky je nezbytné vrátit zpět do hry rodiče, připomenout jim jejich nezastupitelnou roli ve výchově jejich dětí. Současná generace rodičů má mnohdy pocit, že za ně škola jejich děti vychová. To je ale v první řadě jejich práce.

Jsem také rodič, vím, o čem mluvím. Další věcí je to, co jste zmínil – omezení byrokracie ve školství. To je asi nejobtížněji řešitelný problém. Byrokracie je totiž způsobena legislativním stavem v naší zemi. Školství bohužel není limitováno jen školskou legislativou, máme tady legislativu, která se týká hygieny, bezpečnosti práce, máme legislativu, která se týká ochrany osobních údajů a spousta další. Ve škole musíme mnoho agendy vykonávat v takzvaném Správním řádu. Takže z toho vyplývá obrovská administrativní zátěž v době konání přijímacích zkoušek, maturit a podobně. To jsou věci, které jsou v současné době skoro neřešitelné ... Toto vše ví každý učitel i ředitel a trápí se tím. Jistě se už nedivíte, že chtějí kantoři stávkovat a věrte, že jim nejde jen o peníze, ale hlavně o systémovou změnu našeho školství. Víte, většina společností končí nějakou revolucí právě proto, že mají lidé pocit, že už

to dál nejde. A mám takovou obavu, že už je naše školství na takovou malou revoluci více než zralé!